

Alþingi
Nefndasvið
b.t. velferðarnefndar Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík
Sent rafrænt á nefndasvið@althingi.is

Reykjavík, 15. janúar 2018.

Efni: Umsögn Félagsráðgjafafélags Íslands vegna frumvarps til laga um þjónustu við fatlað fólk með miklar stuðningsþarfir, þingskjal 26– 26. mál.

Félagsráðgjafafélag Íslands (FÍ) þakkar tækifærið til að gera umsögn um frumvarp til laga um þjónustu við fatlað fólk með miklar stuðningsþarfir. Félagsráðgjafar eru ein þeirra lykilfagstétta sem hafa mikla þekkingu og reynslu af stöðu málefna fatlaðs fólks á Íslandi en félagsráðgjafar starfa á Greiningar- og ráðgjafarstöð, Tryggingastofnun ríkisins, Landspítala og í heilsugæslunni. Síðast en ekki síst starfa félagsráðgjafar í félagsþjónustu sveitarfélaga, við barnavernd, almenna félagsþjónustu í málefnum flóttamanna og annarra innflytjenda, málefnum aldraðra og fatlaðra. Félagsráðgjafafélagið fagnar því að lög um málefni fatlaðs fólks skuli nú loks vera endurskoðuð til samræmis við samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks enda fullgilding samningsins löngu tímabær.

Heildarstefnumörkun og hugmyndafræði

Það hefur verið til umræðu að samþætta lög um félagsþjónustu og lög um málefni fatlaðs fólks og saknar Félagsráðgjafafélag Íslands þess að skrefið var ekki stigið til fulls í þessari endurskoðunarvinnu. Félagsráðgjafafélag Íslands telur að meiri áherslu hefði mátt leggja á hugmyndafræðina og samþættingu laga um þjónustu við fatlað fólk og aldraða, við lög um félagsþjónustu sveitarfélaga. Þannig hefði verið hægt að leggja enn meiri áherslu á að meta einstaklingsbundnar þjónustuparfir og hafa þær að leiðarljósi við framkvæmd allrar félagslegrar þjónustu. FÍ beinir því til stjórnvalda hvort ekki sé tímabært að endurskoða þjónustuúrræði og hugtök sem notuð eru þegar fjallað er um þjónustu við fatlað fólk. Það hefði verið til marks um framsýni og breytta hugmyndafræði, hefði verið stigið lengra í þeirri vinnu.

Réttur til þjónustu

Frumvarpsdrögin eru til mikilla umbóta fyrir fatlað fólk sem þarf að treysta á að lagaumhverfið sé í lagi til þess að fá þá þjónustu sem það á rétt á, þjónustu sem byggir á mannréttindum og mannvirðingu. Það er mikið ánægjuefni að sjá rétt til þjónustu útlistaðan með svo skýrum hætti eins og gert er í 3. grein frumvarpsdraganna, til almennrar þjónustu og sértækari þjónustu samkvæmt fyrirbyggjandi frumvarpsdrögum.

Þá er fagnaðarefni að nú skuli tekinn af allur vafi um að fatlað fólk sem skuli eiga rétt samkvæmt lögnum þegar það nær 67 ára aldri. Í frumvarpinu er tilgreint að meta skuli sérstaklega hvaða lög eigi við þegar einstaklingur sem fatlast eftir að 67 ára aldri hefur verið náð. Þótt FÍ fagni þessu skrefi, hefði verið enn jákvæðara að samþætta löginn þannig að útgangspunkturinn væri ávallt mat á þjónustubörfum en ekki skilgreining á fötlun eða öldrun.

Eftirlit og kröfur um gæðaþjónustu

Félagsráðgjafafélagið telur mjög jákvætt að aukin áhersla skuli lögð á eftirlit ráðherra með framkvæmd málaflokksins sem og að sveitarfélögin skuli eiga að hafa innra eftirlit með framkvæmd þjónustunnar. Nú stendur til að opna nýja gæða – og eftirlitsstofnun í félagsþjónustu og bindur Félagsgjafafélag Íslands miklar vonir við að sú stofnun verði gæfuspor í þróun þjónustu við fatlað fólk á Íslandi og tryggi gæði þjónustu. Skýr gæðaviðmið, þjónustukröfur og eftirlit verður að vera í lagi eigi einkaaðilar að geta fengið starfsleyfi í þessari viðkvæmu þjónustu. Það verður, að mati FÍ, að vera tryggt að opinbert fjármagn skili sér í gæðaðþjónustu fyrir fatlað fólk.

Þjónusta við fatlað fólk, fötluð börn og fjölskyldur þeirra

Í frumvarpinu er sérstakur kafli um þjónustu og annar kafli um þjónustu við fötluð börn og fjölskyldur þeirra. Telur FÍ það gamaldags hugmyndafræði að flokka þjónustuúrræði með þessum hætti og skilgreina eftir því hvort um er að ræða börn eða fullorðna. Telur FÍ mikilvægt að endurskoða uppsetningu á þessum tveimur köflum, þannig að markmið laganna um að tryggja einstaklingsbundnar þjónustur þarf náist. Frumvarpsdrögin benda til þess að hugmyndafræðileg vinna sé ekki komin mjög langt, því enn er verið að skilgreina þjónustuúrræði í stað þess að byggja upp þjónustu sem tekur mið af þörfum hvers og eins. Hver er stefna stjórnvalda í þjónustu við fólk sem hefur miklar stuðningsþarfir, hvort heldur er börn eða fullorðnir? Er hægt að leggja meiri áherslu á val um þjónustuleiðir? Gætu sérfræðingar lagt mat á þjónustubörf og haft umsjón með ákveðnu fjármagni sem er ekki eyrnamerkt í sérstakt þjónustuúrræði, heldur ráðstafað eftir þörfum einstaklingsins, fremur en vísa í þjónustuúrræðu sem eru til og eru kannski ekki það sem einstaklingurinn þarf.

Þó eru nokkur atriði sem ber að fagna. Sérstakt fagnaðarefni er að í lögnum er nú tryggt að fatlað fólk eigi rétt á þjónustu þar sem það kys að búa og á lögheimili. Einnig er það til mikilla bóta að tilgreint er að fatlað fólk eigi rétt á því að velja sér búsetustað, með hverjum það býr, og að óheimilt sé að binda þjónustu við fatlað fólk því skilyrði að það búi í tilteknu búsetuformi sbr. ákvæði 9. greinar frumvarpsdraganna. Þá er ánægjulegt að sjá nýmæli um sértæka frístundaþjónustu fyrir fötluð börn og ráðgjöf og þjónustu við börn með miklar þroska- og geðraskanir.

Félagsráðgjafafélagið vill benda á nokkur atriði sem þarf að skoða betur:

- Í 8. grein frumvarpsins kemur fram að fötluðu fólki skuli standa til boða stoðþjónusta sem er nauðsynleg þátttöku þess í samfélaginu án aðgreiningar. Mikilvægt er að hafa í huga samspil reglna um heimaþjónustu sveitarfélaga

við lög um þjónustu við fatlað fólk. FÍ bendir á að víða geta hjón þar sem annað hjóna er heilbrigt, ekki fengið félagslega heimaþjónustu. Þetta tryggir ekki jafna þátttöku í samfélaginu og beinum við því til stjórnvalda að skoða samspil laganna vel svo markmiðið megi nást. Í frumvarpi til laga um breytingar á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga er lagt til að í stað félagslegrar heimaþjónustu skuli sveitarfélög veita stuðningsþjónustu með það að markmiði að aðstoða við athafnir dagslegs lífs og/eða rjúfa félagslega einangrun, þannig að viðkomandi geti búið sem lengst í heimahúsi. Fagnar Félagráðgjafafélagið þessari hugmyndafræðilegu breytingu en telur eins og áður segir mikilvægt að sveitarfélög hugi vel að samspili laganna við framkvæmd þjónustunnar.

- Skoða þarf hvort sveitarfélögin hafi nægan mannafla til þess að gera einstaklingsbundnar þjónustuáætlanir (12. grein) fyrir þá sem eiga rétt á því skv. frumvarpsdrögum þessum. Þetta á einnig við um þjónustuteymi (19. grein).
- FÍ fagnar áherslu á snemmtæka íhlutun og greiningu (14. grein) en bendir á að skoða þurfi hvaða áhrif þetta hafi á skólaþjónustuna og hvort nægur mannafla sé í skólunum til þess að þetta verði að veruleika.
- Í 18. grein er fjallað um að fötluð börn skuli eiga kost á að komast í sumardvöl. Ekki er ljóst hvert markmiðið er hér, þ.e. hvort þau skuli eiga kost á að fara í almenn sumardvalarúrræði eða sértæk úrræði.

Notendasamningar og notendastýrð persónuleg aðstoð

Fjallað er um notendasamninga og notendastýrða persónulega aðstoð í kaflanum um þjónustu en annar sér kafli er um þjónustu við fötluð börn og fjölskyldur þeirra. Kemur fram í 10. grein að barnafjölskyldur geti sótt um að gera notendasamninga sem er jákvætt.

Félagráðgjafafélagið fagnar því að ákvæði um notendastýrða persónulega aðstoð sé komið inn í lögina en telur enn ekki skýrt hvort fjölskyldur fatlaðra barna eigi kost á NPA þjónustu skv. frumvarpsdrögum þessum. Í 11. grein er jafnframt fjallað um að sveitarfélög skuli setja sér nánari reglur og veltir FÍ því upp hvort hugsanlegt sé að þá gæti ójafnræðis á milli sveitarfélaga. Innleiðing NPA sem þjónustufors hefur verið í gangi allt síðan árið 2011 og þykir Félagráðgjafafélaginu það miður að ekki sé stigið skrefinu lengra við endurskoðun laganna nú, sex árum síðar, og að enn þurfi að setja hámark á fjölda samninga sem gerðir eru um NPA þjónustu sbr. ákvæði I til bráðabirgða.

Hæfi starfsmanna

Félagráðgjafafélag Íslands fagnar þeirri breytingu sem orðið hefur á frumvarpi þessu varðandi hæfi starfsmanna en nú er skýrt kveðið á að um að ráða skuli þroskaþjálfara, félagsráðgjafa og fleiri stéttir eftir þörfum. FÍ telur mikilvægt að í lögnum sé kveðið með skýrum hætti á að sveitarfélög skuli hafa á að skipa starfsfólki með löggild starfsréttindi í félagsráðgjöf, þroskaþjálfun, iðjuþjálfun eða sálfræði til að tryggja megi gæðaðþjónustu.

Þjónustusvæði

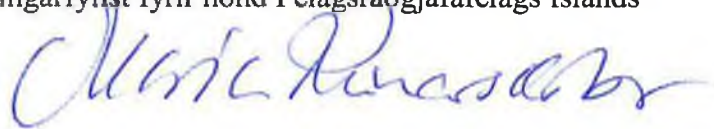
Þá kemur ekki fram í frumvarpsdrögum hvernig þjónustusvæðum um þjónustu við fatlað fólk skuli háttáð en í núgildandi lögum er þess krafist að þau séu fyrir að lágmarki 8000 íbúa. Hér saknar Félagsráðgjafafélagið þess að sjá rökstuðning fyrir breytingu á stærð þjónustusvæða. Þegar þjónusta við fatlað fólk var færð frá ríki til sveitarfélaganna var talið að tryggja þyrfti ákveðna stærð sveitarfélaga til þess að tryggja mætti þá viðamiklu þjónustu sem fatlað fólk getur þurft á að halda. Ekki fæst séð að aðstæður sveitarfélaga hafi breyst svo mikið að ekki sé lengur þörf á því að tryggja ákveðna stærð þjónustusvæðis. FÍ hefur ekki skoðun á þessum þætti án frekari upplýsinga.

Fjármagn í málaflokkinn

Að lokum spyr Félagsráðgjafafélag Íslands hvort tryggt sé að sveitarfélögin geti fjármagnað þjónustuna sem þessi lög kveða á um, með núverandi fjármagni sem veitt er í málaflokkinn. Að mati FÍ liggur í augum uppi að endurskoða þurfi fjármagnið svo hægt sé að tryggja fötluðu fólki gæðaþjónustu.

Félagsráðgjafafélag Íslands er reiðubúið að fylgja þessari umsögn eftir.

Virðingarfyllt fyrir hönd Félagsráðgjafafélags Íslands

María Rúnarsdóttir, formaður FÍ

Anna Guðrún Halldórsdóttir, félagsráðgjafi í málefnum fatlaðs fólks í Kópavogi
Hrönn Björnsdóttir, félagsráðgjafi á Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins